

Bolagssjuristens integritet – finns en sådan och hur ser den ut?

Jon Iversen, General Counsel, advokat, Danmark

1. Forskellige kategorier af ansatte med juridisk baggrund

1.1. Virksomhedsadvokater (med bestalling)

Som nærmere beskrevet nedenfor er det i visse nordiske lande muligt som bestallingshavende advokat at være ansat i en virksomhed og agere som advokat i denne. Advokatuddannelsen gennemføres efter universitetsuddannelsen og er ens for virksomhedsadvokater og eksterne advokater. Også i relation til de advokatetiske regler, samt uddannelsen heri og sanktionerne for brud herpå er behandlingen af de to grupper ens. Hertil kommer, at reglerne for advokatuddannelsen i visse nordiske lande gør det muligt at præstere en del af det praktiske uddannelsesforløb i en juridisk stilling i en virksomhed.

1.2. Virksomhedsjurister (uden bestalling)

Virksomhedsjurister uden bestalling kan have forskellig uddannelsesmæssig baggrund. Nogle har en juridisk kandidat uddannelse fra universitetet (i Danmark cand.jur.), mens andre har en kombineret merkantil og juridisk uddannelse (i Danmark cand.merc.jur.) fra universiteter eller handelsskoler. Jurister dækker således over en personkreds med forskellig uddannelsesmæssig baggrund. I Danmark gælder ikke et generelt krav om at virksomhedsjurister gennemfører uddannelse i etik/integritet. Der findes heller ikke et etisk regelsæt, ligesom der ikke er etableret en disciplinærkomité for virksomhedsjurister.

1.3. Virksomhedsjurister i særligt regulerede stillinger

I de senere år er en række stillinger (der ofte besættes af jurister) blevet reguleret med særlig fokus på at sikre deres integritet. Herunder compliance officers i den finansielle sektor og senest data protection officers i persondatatunge virksomheder. Fælles for disse stillinger er, at de via (EU) lovgivningen sikres en høj grad af uafhængighed i forhold til virksomhedens øvrige organisation

med henblik på at kunne gribe effektivt ind og rapportere til ledelsen (bestyrelsen), hvis de konstaterer compliance issues.

2. Rammebetingelserne for inhouse advokater i de forskellige nordiske lande

I skemaet nedenfor¹ er forsøgt givet en simpel oversigt over situationen i de nordiske lande i relation til inhouse advokaters rammebetingelser.

	Danmark ²	Norge	Sverige	Finland	Island
Er ansættelse som inhouse advokat mulig?	Ja	Ja	Nej	Nej	Ja
Hvad er advokatuddannelsens indhold?	3 års advokat-arbejde og fuldført advokat-uddannelse	2 års godkendt juridisk praksis, gennemførelse af 3 retssager samt fuldført advokat-uddannelse	5 års praktisk juridisk arbejde, heraf 3 års advokatarbejde samt fuldført advokat-uddannelse	4 års praktisk juridisk arbejde, heraf 2 år i et advokatfirma	Bistand til en praktiserende advokat i en retssag og fuldført advokatuddannelse
Bliver advokater udannet i etik?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Gennemføres en advokateksamen?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Er inhouse advokater omfattet af de advokatetiske regler?	Ja	Ja	N/A	N/A	Ja

¹ Information hentet fra www.scandinavianlaw.se.

² De danske regler afspejler hvad der gælder for statsautoriserede revisorer, som også kan opretholde deres autorisation som ansatte i virksomheder.

Kan inhouse advokater blive indbragt for en disciplinærkomité?	Ja	Ja	N/A	N/A	Ja
Hvad er sanktionerne til inhouse advokater ved brud på de advokatetiske regler?	Fra påtaler til bøder og fratagelse af bestalling	Fra påtaler til bøder og fratagelse af bestalling	N/A	N/A	Fra påtaler til bøder og fratagelse af bestalling

Uanset at der er en række ligheder mellem rammebetingelserne for inhouse advokater i Norden, er der også den væsentlige forskel, at det i Finland og Sverige ikke er muligt at virke som inhouse advokat.

3. Kort om legal privilege

Reglerne om legal privilege betyder, at myndighederne (herunder f.eks. skattemyndigheder, konkurrencemyndigheder og politi) ikke kan forlange udlevering af materiale vedrørende en juridisk rådgivers kommunikation med sin klient, medmindre sidstnævnte har givet sit samtykke hertil. Reglerne bygger på den idé, at retssystemet har en interesse i at klienter kan dele fortrolige oplysninger med deres advokater som led i tilrettelæggelsen af deres forsvar mod sigtelser og anklager mv.

I en række *common law* lande, herunder USA og UK, anerkendes legal privilege bredt. Her er kommunikationen mellem en virksomhedsadvokat og virksomheden beskyttet på samme måde som for eksterne advokater.

I en række *civil law* lande, herunder i Tyskland og Spanien, anerkendes legal privilege også for virksomhedsadvokater, mens det fx i Frankrig og Schweiz ikke anerkendes.

Med undtagelse af Norge og Island, er udgangspunktet i de nordiske lande at legal privilegier for virksomhedsadvokater med visse modifikationer ikke anerkendes. Denne forskellige regulering skaber i praksis en række uhensigtsmæssigheder, som en virksomhedsjurist må være opmærksom på i det daglige arbejde. En virksomhedsadvokat virker ofte i rollen som såkaldt ”trusted advisor”, og det er vigtigt at han/hun i fortrolighed kan rådgive virksomheden om forhold, der også er i det compliance og etisk angribelige område, uden at denne kommunikation efterfølgende bliver brugt mod virksomheden i fx en straffesag.

På EU-niveau og særligt i forhold til EU-konkurrenceretten har reglerne om legal privilegier påkaldt sig opmærksomhed. Siden den såkaldte AM&S-sag (Australian Mining and Smelting Europe Ltd. mod Kommissionen, 155/79, 1982, s.1575) som blev afsagt den 18. maj 1982 af EU-domstolen, er legal privilegier ikke blevet anerkendt i relation til kommunikation mellem en inhouse advokat og virksomheden. Baggrunden for den forskellige behandling af eksterne advokater og virksomhedsadvokater var, at domstolen ikke fandt, at inhouse advokater nyder samme grad af uafhængighed som eksterne advokater. Siden 1982 har Kommissionen i en række sager anvendt virksomhedsadvokaters kommunikation med virksomheden som bevis i forsøget på at få virksomheden dømt for konkurrenceretlige overtrædelser.

European Company Lawyers Association (ECLA) har lige siden AM&S-dommen kæmpet for, at virksomhedsjurister, og i det mindste virksomhedsadvokater, skal sikres samme legal privilegier som de eksterne advokater både på EU og nationalt niveau.³

4. Hvilket pres fra forretningen er virksomhedsjurister underlagt?

Presset på en virksomhedsjurist er forskelligt fra virksomhed til virksomhed. Virksomheder opererer med vidt forskellige værdisæt og risikoappetit, herunder i relation til compliance. Dertil kommer, at en række virksomheder gennem CSR-arbejde er gået videre, end hvad der er påkrævet efter loven. Fra et imagesynspunkt kan det nogle gange give et større imagetab, hvis der sker en overtrædelse af virksomhedens egne CSR-regler, end hvis der sker brud på de eksternt fastsatte lovregler.

³ Se www.ecla.org/profession/legal-privilege

Nogle virksomheder har en formuleret risikoappetit som led i deres enterprise risk management setup, der på en række områder udstikker retningslinier, herunder i relation til fx compliance. Sidstnævnte er ofte jf. god corporate governance godkendt af bestyrelsen. Andre virksomheder opererer med mere uformelle og indirekte retningslinier for risikoappetit, der ofte bygger på virksomhedens kultur, "tone from the top" og den historiske håndtering af fx konkrete sager.

Finansielle virksomheder har typisk både juridiske afdelinger og compliance-afdelinger, der er organisatorisk adskilt fra hinanden. Førstnævnte har rollen som juridisk *business partner*, mens sidstnævnte har rollen som virksomhedens *guardian* i forhold til compliance. I de fleste andre typer virksomheder er der ikke en compliance-afdeling, og her spiller den juridiske afdeling ofte begge roller.

Det er ikke altid en let rolle at spille, idet virksomhedsjurister på den ene side skal være tæt på og bygge stærke relationer til forretningsenhederne og medvirke til at nå deres mål (business partner-rollen), og på den anden side indtage en holistisk og tværgående rolle som beskytter af virksomhedens image og omdømme i overensstemmelse med risikoappetitten, hvor juristerne fra tid til anden kan blive nødt til at sige fra over for forretningsenhederne og justere eller stoppe enhedernes ønsker og konkrete initiativer (guardianship-rollen). Sidstnævnte rolle kan fra tid til anden sætte relationen til forretningsenhederne under pres. Det er derfor vigtigt, at juristerne håndterer sådanne konflikter åbent, konstruktivt og tillidsvækkende. De bedste virksomhedsjurister lykkes med begge roller, idet en virksomhedsjurist sjældent vil tilføre værdi, hvis han/hun kun har fokus på forretningsenhedens ønsker og mål og lidt glemmer virksomhedens ve og vel eller bevæger sig for langt væk fra forretningen og dermed fra strategi- og forretningsudvikling med den følge, at juristen ofte bliver involveret for sent.

Juristernes organisatoriske placering og referenceforhold har betydning for deres mulighed for at spille begge ovennævnte roller succesfuldt. Alt andet lige vil en jurist have sværere ved at spille guardianship-rollen, hvis han/hun er decentralt placeret i forretningsenhederne og referenceforholdet er til lederen af forretningsenheden.

Jo mere strategisk vigtig juraen er for en virksomhed⁴, jo oftere vil juristerne være tilknyttet en central enhed med referenceforhold til CEO eller CFO. Sidstnævnte varetager normalt også en tværgående guardianship-rolle for virksomheden.

Jurister er ikke ene om at skulle efterleve krav om integritet og etik. Særligt i regulerede virksomheder er der adskillige medarbejdergrupper, der arbejder med compliance, og mange af dem har ikke en juridisk uddannelse. En samvittighedsfuld ingeniør kan have lige så stor eller større integritet og etik, som en jurist i juridisk afdeling. Hvad der derimod er vigtigt er, at virksomheden har en fornuftigt forankret risikoappetit jf. ovenfor, som kan give guidance til alle virksomhedens medarbejdere. Hvis en medarbejder er bekymret over, om compliance-niveauet er i overensstemmelse med virksomhedens risikoappetit, bør vedkommende opfordres til at tage fat i en af de personer, som har en guardianship-rolle for virksomheden i relation til compliance – fx CEO, CFO eller en jurist. Selv om virksomheden en risikoappetit, der kører tæt på grænsen af det lovlige, er det heldigvis undtagelsen, at den bevidst og jævnlige bryder lovgivningen. Sådanne virksomheder har normalt ikke en særlig lang levetid.

5. Er presset i praksis på inhouse advokater i relation til integritet og etik større end det det påhviler eksterne advokater?

I relation til pres på integritet og etik ses i praksis ikke er den store forskel mellem inhouse og eksterne advokater. Blandt andet følgende argumenter kan fremføres til støtte herfor:

- Ligesom blandt inhouse advokater er der eksterne advokater, som er villige til at gå til grænsen af (og nogle gange over) de advokatetiske regler, hvilket diverse sager ved disciplinærkomitéerne vidner om.
- I advokatfirmaer er der stor konkurrence om at tiltrække og fastholde klienter, og i visse firmaer er en fastholdelse af klientforholdet til bestemte klienter meget vigtigt. Disse firmaer vil ofte være villige til i deres rådgivning at gå langt i retning af en virksomheds ønsker til rådgivningen. Nogle virksomheder er opmærksomme på denne problemstilling, og vælger derfor bevidst firmaer/advokater, hvor de føler sig sikre på, at de eksterne advokater vil have den fornødne ”robusthed” i deres rådgivning.

⁴ Se Jon Iversen, ”Strategi i et juridisk perspektiv”, Revision & Regnskabsvæsen, december 2012.

- Tilsvarende gælder for virksomhedsjurister, der langt hen af vejen vil gøre alt hvad de kan i forsøget på at hjælpe forretningen med at nå dens mål, men de vil samtidig have fokus på guardianship-rollen jf. ovenfor. Hvor meget forretningen end måtte presse, har de færreste virksomhedsjurister lyst til at godkende eller bistå med noget, som senere viser sig at overtræde lovgivningen og udsætte virksomheden for et værdi- eller imagetab. Også her har en række virksomheder set værdien af den guardianship-rolle, som virksomhedsjuristerne spiller, og har valgt i rekrutteringen og i den organisatoriske placering af juristerne, at sikre de har den nødvendige, integritet, etik, indflydelse og gennemslagskraft så de kan spille denne rolle.
- Det primære modargument, der også bruges i legal privilege-debatten jf. ovenfor, er formentlig at virksomhedsjurister kun har én kunde, og at man i en compliance-udfordret virksomhed risikerer at miste sit job, hvis man nægter at give køb på din integritet og etik. Argumentet er, at der således er mere på spil for en virksomhedsjurist ved ikke at parere ordrer, hvorved uafhængigheden kompromitteres. Men ingen virksomhedsjurist ønsker juridisk at godkende noget, som efterfølgende viser sig at være ulovligt eller etisk angribeligt. Sidstnævnte kan i lige så høj grad medføre, at virksomhedsjuristen mister sit job. I praksis synes forskellen i pres på integritet mellem virksomhedsjurister og eksterne advokater derfor ikke stor, og særligt ikke mellem eksterne advokater og inhouse advokater.

Afslutningsvis kan nævnes, at både som ekstern advokat og som virksomhedsjurist bør man naturligvis gøre op med sig selv, om en virksomheds risikoappetit og værdisæt har en sådan karakter, at man ønsker til at være ansat i eller rådgive den. Sammenlignet med virksomhedsjurister generelt har inhouse advokaterne en særlig etisk overvejelse, idet de også skal overholde de advokatretlige regler i deres rådgivning af virksomheden, og ultimativt risikerer de i modsætning til virksomhedsjuristerne at få bøder og miste deres bestalling ved brud på reglerne. Advokattitlen er personlig og om man får en disciplinærsag som inhouse advokat eller som ekstern advokat giver de samme sanktioner. Der kan derfor argumenteres for, at hvis en virksomhed ansætter en inhouse advokat sender det et signal om, at virksomheden tilstræber at operere på et vist niveau i relation til compliance og etik.

Der ses ikke umiddelbart at være et behov for at indføre etiske regler for virksomhedsjurister generelt. Sådanne regler ville i givet fald formentlig skulle formuleres meget bredt for at kunne rumme alle kategorier af jurister, ligesom det vil forudsætte en uddannelse og nedsættelsen af en

disciplinærkomité. Da mange andre end jurister, herunder særligt i regulerede virksomheder, arbejder med compliance og etik, forekommer det unødigt at udforme et særligt etisk regelsæt for jurister. Det der i praksis er mere vigtigt i relation til at sikre virksomhedsjuristernes integritet og etik er, at virksomheden har en fornuftig og forankret risikoappetit for så vidt angår fx compliance, og har sikret juristerne en organisatorisk placering og nogle referenceforhold, som giver dem muligheden for – ud over business partner-rolle - at udfylde guardianship-rolle.

6. Teser til diskussion

1. Virksomhedsjurister og inhouse advokater er som alle andre ansatte underlagt et pres for at nå virksomhedens strategi og mål. Eksterne advokater er underlagt et tilsvarende pres for at fastholde klienter og udvikle deres advokatforretning. I praksis er der ikke den store forskel i det forretningsmæssige pres på de tre grupper.
2. Virksomhedsjurister og inhouse advokater har i praksis samme grad af integritet og etik som eksterne advokater. Inhouse advokater er underlagt de samme advokatetiske regler som de eksterne advokater i de nordiske lande, hvor det er tilladt at være virksomhedsadvokat.
3. Sammenlignet med virksomhedsjurister har inhouse advokater pga. reglerne om god advokatskik (som bl.a. udtrykt i de advokatetiske regler) i praksis et ekstra argument for at sige fra over for pres fra forretningen, fordi deres bestilling er på spil.
4. Muligheden for at være inhouse advokat og for at være beskyttet af legal privilege burde i Norden være ens for inhouse advokater og eksterne advokater, som det er i Norge, Island og en række andre lande.
5. I de senere år er indført særlige regler for at styrke integriteten for visse stillinger (der ofte besættes af jurister) – fx compliance officers i finansielle virksomheder og data protection officers (DPO'er). Dette er en fornuftig udvikling, hvor samfundet på afgrænsede områder ser et særligt behov for et vist niveau af integritet og etik.
6. Der er ikke behov for at indføre særlige regler for ansatte jurister med henblik på at fremme etik og integritet ud over dem der gælder for ansatte advokater og førnævnte særligt regulerede stillinger.